

De komende decennia neemt Nederland ingrijpende maatregelen om zich beter tegen de zee te beschermen. Een mooie gelegenheid om daarbij ook het cultuurhistorische karakter van de kust te versterken. AKKE DE VRIES-OOSTERVEEN

Masterplan kust en erfgoed

Dubbelsterk

Het dorp West-Terschelling vanaf de Waddenzee, met de oudste vuurtoren van Nederland, de Brandaris, gebouwd in 1594

Het kustgebied is veel meer dan een waterkering van dijken, dammen en duinen. De strook land langs de zee, van Cadzand tot en met Termunten, bestaat uit allerlei streken met een eigen karakter. Hoe zorg je ervoor dat hier bij aanpassingen van de omgeving ook de cultuurhistorische aspecten een rol spelen? Het *Masterplan kust en erfgoed* helpt daarbij. In opdracht van de kustprovincies Zeeland, Zuid- en Noord-Holland, Friesland en Groningen, en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed bracht Strootman Landschapsarchitecten de geschiedenis van de kust samen met plannen voor een betere bescherming tegen de zee.

Deze aanzet kwam precies op tijd, eind vorig jaar. Toen begonnen gemeenten, waterschappen en kustprovincies samen het Deltaprogramma Kust uit te werken. Zij zijn zich bewust van het belang van een integrale aanpak. Het *Masterplan* is daarbij belangrijk, omdat een overkoepelende visie op de omgang met het cultuurhistorische karakter van het kustgebied tot nu toe ontbrak. Om welk erfgoed gaat het dan? Er staan aan zee bijvoorbeeld nog heel wat fraaie vuurtorens uit de

negentiende eeuw. Uit de Zeeuwse duinen van Domburg rijst sinds 1889 een uitbundig badpaviljoen op. En aan de Eems en de Dollard ligt een prachtig Gronings landschap vol oude wierden en dijken. Het plan geeft concrete aanwijzingen om dit erfgoed goed te benutten.

Enthousiast

Het *Masterplan kust en erfgoed* is enthousiast ontvangen. Bijvoorbeeld door Linda Noorman, bouwmeester van de provincie Groningen: 'Ik ben er ontzettend blij mee. Nu kunnen we de cultuurhistorische facetten beter meewegen als we de kustverdediging verbeteren.' De beschermingsmaatregelen uit het Deltaprogramma zijn in het plan verwerkt. En het geeft een overzicht van de diversiteit aan cultuurhistorisch erfgoed langs de gehele kust, van Zeeuws-Vlaanderen tot en met de Dollard, inclusief de Waddeneilanden. De zeezone is dan wel één lange lijn, maar tegelijkertijd vol contrasten, die bij de kustversterking benadrukt kunnen worden. Kustplaatsen en eilanden hebben ieder een

‘Het Masterplan helpt ons de identiteit van de gebieden te verduidelijken’

De rijksmonumentale vuurtoren van Scheveningen is in 1875 uit gietijzer opgetrokken en functioneert nog steeds

eigen sfeer en identiteit, bepaald door de geschiedenis als vissersplaats, havenplaats, badplaats of als militaire verdedigingsplek.

Dwars op de lange lijn liggen de ‘inprikkers’, de wegen en andere structuren die het zeegebied voor het achterland ontsluiten. Die zijn langs de Waddenkust, de Hollandse kust en de zuidwestelijke delta verschillend. Ook deze kenmerken horen als basiskwaliteit gezien te worden, vinden de opstellers van het plan. En dan zijn er nog langs de hele kust sporen van de grootschalige Atlantikwall, een Duitse verdedigingslinie uit de Tweede Wereldoorlog. Die kan binnen de recreatie een veel grotere rol spelen dan ze nu al doet. Hier liggen kansen.

De grote dammen

Van elk kustgebied geeft het plan een overzicht van de cultuurhistorische waarde. Leo Caljouw en Berit Sens van de provincie Zeeland zijn ook enthousiast: ‘Het Masterplan is een steun in de rug. Het is goed om de waarde van het eigen erfgoed in het grotere, nationale perspectief te zetten. Het laat bijvoorbeeld de iconische

De achttiende-eeuwse huizen aan de Langestreek zijn typerend voor het dorp Schiermonnikoog

waarde van de N57 zien, de verbindingsweg over de grote Zeeuwse dammen. Volgens het plan moeten de dammen zichtbaar blijven. Daar moeten we geen nieuwe duingebieden van maken, zoals bij de Veerse Gatdam is gebeurd. Een versleten dambekleding onder zand stoppen is voor de cultuurhistorie niet overal een goede oplossing.’

Het plan presenteert verschillende denkrichtingen over de manier waarop kustversterking en ruimtelijk-economische veranderingen kunnen worden ingezet voor het versterken van de identiteit van een gebied. ‘Het Masterplan biedt perspectief om verder te gaan’, vertelt Martijn Vos, projectleider kustplaatsen van de provincie Noord-Holland. ‘In Noord-Holland zijn we een aantal jaren geleden begonnen om de identiteit van de kustplaatsen te onderzoeken. Het plan helpt ons op een grotere schaal de lange lijnen en identiteit van de gebieden te verduidelijken.’ Zo stelt Strootman voor om de restanten van de Atlantikwall herkenbaarder te maken door ze in clusters te presenteren en te hergebruiken, in overeenstemming met het karakter en de wensen van de kustplaatsen.

Onderscheidende kwaliteiten

Martijn Vos vervolgt: ‘Het gaat erom erfgoed te verbinden aan ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Dit gaat verder dan het openstellen van een paar bunkers. Door de onderscheidende kwaliteiten van een plek als uitgangspunt te nemen kan er meer samenhang komen in het toeristische aanbod. Bezoekers zijn ook economisch gezien interessant. In IJmuiden en Den Helder bijvoorbeeld is de invloed van de Atlantikwall groot geweest. In die plaatsen past het goed om iets met de restanten en de verhalen te doen. Daar zouden ondernemers kansrijk op in kunnen spelen.’

Omgaan met erfgoed betekent altijd maatwerk, omdat alleen zo de eigenheid geaccentueerd kan worden. Over het vervolg zegt Ellen Vreenegoor, programmaleider Eigenheid en veiligheid bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: ‘De Rijksdienst praat met de gemeenten, waterschappen en provincies verder over welke rol erfgoed bij de verbetering van de waterkering kan spelen. Het gaat erom samen de kust veiliger, mooier en aantrekkelijker te maken.’

Akke de Vries-Oosterveen is zelfstandig onderzoeker, akke@waterfabriek.eu.

Nadere informatie: Ellen Vreenegoor, programmaleider Eigenheid en veiligheid bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, e.vreenegoor@cultureelerfgoed.nl.

Het ‘Masterplan kust en erfgoed’ is gratis te downloaden via www.cultureelerfgoed.nl.